



Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Grekland – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018

I. SAMMANFATTNING

Grekland är en parlamentarisk demokrati med ett lagstadgat skydd för mänskliga rättigheter och ett självständigt domstolsväsende. Den långvariga ekonomiska krisen har påverkat levnadsstandarden och effekterna av krisen, i kombination med förekomsten av korruption, har inneburit att åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna på olika sätt begränsats. Medborgarnas tillit till politiker och samhällets institutioner är låg.

Statsskulden och flyktingströmmar är faktorer som starkt påverkar Grekland. Krisen har framförallt påverkat redan utsatta grupper negativt och möjligheten att tillvarata sina mänskliga rättigheter varierar från grupp till grupp. En central utmaning är därför att söka inkludera bland annat kvinnor, migranter och minoritetsgrupper i samhället.

Många människor lever under svåra omständigheter med dåliga utsikter till förbättringar, på grund av restriktioner i flyktingläger eller i interneringslokaler, eller på grund av socialt och geografiskt utanförskap på landsbygden och på städernas gator. Detta gäller inte minst barn.

På lagstiftningsområdet har framsteg gjorts vad gäller bland annat hbtq-personers rättigheter, minoriteters rättigheter och pressfrihet.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Konstitutionen förser landet med ett separat och självständigt domstolsväsende. Rättsstatens principer präglar konstitutionen och till betydande del samhällsstyrningen. Det finns fungerande bromsklossar angående förändringar av konstitutionen. Lagarnas komplexitet försvårar tillämpningen och försämrar förutsägbarheten.

En polariserad parlamentarisk situation och den ekonomiska krisen har inneburit påfrestningar på demokratin och respekten för rättsstatens principer. Oavsett vilket parti som suttit vid makten har en stor del av lagstiftningsarbetet genomförts skyndsamt, utan en ingående och gradvis utskottsbehandling i parlamentet. Det påskyndade lagstiftningsarbetet har begränsat möjligheten till insyn från både parlamentariskt håll, media och andra instanser, vilket kritiserats av Europarådets grupp av stater mot korruption (Greco). Regeringen försvarar tillvägagångssättet med att möjligheten att använda förfarandet är begränsad och att behörigt utskott i det enskilda fallet kan begära att normalt förfaringssätt tillämpas.

Gällande styrning och reformkapacitet hamnar Grekland på låga nivåer bland länderna i Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), enligt *Sustainable Governance Indicators Network* (SGI). Överpolitisering inom den grekiska byråkratin bedöms vara ett problem som ökat på senare år. Personer med koppling till det vid tidpunkten styrande partiet har prioriterats framför opolitiska statstjänstemän, vilket också uppmärksammats i media. På begäran tillsatte EU-kommissionen 2011 en *Task Force for Greece* (TFG), med syfte att bistå Grekland i att reformera och effektivisera statsförvaltningen. TFG efterföljdes 2015 av *Structural Reform Support Services* som alltjämt bistår Grekland i reformarbetet.

Befolkningen har rätt att ta del av allmänna handlingar, med vissa undantag, och kan även vända sig till förvaltningsdomstol eller den grekiske ombudsmannen för tillsyn och överklagande av negativa beslut gällande begäran om att få ta del av information.

Vad gäller bekämpningen av korruption har vissa framsteg gjorts, enligt SGI. Förbättringarna består framför allt i ökade ansträngningar gällande bestraffning. Nuvarande regering rymmer en vice minister för

antikorruption och under denne finns också ett generalsekretariat för antikorruption. I praktiken är dock korruptionen fortfarande utbredd, inte minst vad gäller skatteförvaltning och offentlig upphandling. Enligt *Transparency International's* index över upplevd korruption placerar sig Grekland på plats 59 av 180 stater, med ett värde på 48/100. Den grekiska befolkningens tilltro till staten är låg.

Ledamöter av det grekiska parlamentet har sedan 2016 en uppförandekodex att förhålla sig till. Greco efterlyser ett bredare regelverk rörande ledamöters samröre med lobbyister och tredje män.

Den dömande makten är formellt självständig. Domstolarna delas huvudsakligen in i civilrättsliga, straffrättsliga och förvaltningsrättsliga sådana. Militärdomstolar förekommer. Dessa har enligt konstitutionen inte någon jurisdiktion över civilpersoner.

Domare och åklagare verkar i ett system av förfaranderegler, tillsynsrutiner och karriärsrelaterade mekanismer avsedda att motverka korruption. Tillsättandet av poster inom den dömande makten görs genom en intern hierarki. Dock gäller detta inte de allra högsta positionerna, vilka tillsätts av regeringen. Detta möjliggör politiskt motiverade tillsättningar, vilket också förekommer enligt SGI.

Nationella och internationella människorättsorganisationers rapporter betonar inte sällan privatpersoners bristfälliga tillit till rättsväsendet. *Association of European Administrative Judges* (AEAJ) betonar också att ansökningsavgifterna till domstol fördubblats, vilket framför allt påverkar ekonomiskt svaga personers möjlighet att hävda sin rätt. Även näringslivets förtroende för domstolarnas förmåga att lösa tvister eller driva fall mot staten är lågt.

AEAJ konstaterade 2017 att rättsväsendets del av den totala statsbudgeten – 0,36 procent 2015 – var mycket låg, och att den ekonomiska krisen gör ett effektivt skydd av mänskliga rättigheter omöjligt. AEAJ betonade även principen att ett domstolsbeslut inte får kränkas eller ändras av andra delar av statsmakten. I Grekland har dock beslut från Högsta domstolen upphävts på grund av nya lagar relaterade till den ekonomiska åtstramningsprocessen.

När det gäller rättsstatens principer rankas landet på plats 39 av 113 länder med ett värde på 0,6 enligt *World Justice Projects Rule of Law Index* 2017–2018.

Rättssäkerhet

Konstitutionen och lagen utgör en garanti för rättssäkerhet i form av en rättvis rättegång, rätten att informeras om anklagelser och att anses oskyldig till motsatsen bevisats. Rättegångar är offentliga. Den svarande har rätt att konsultera juridiskt biträde och obemedlade åtalade har rätt till kostnadsfri rättshjälp. Rätten till juridiskt biträde kan dock för en mindre bemedlad framstå som illusorisk, enligt Europarådets kommitté mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT), och Grekland uppmanas utvidga tillgången till kostnadsfri rättshjälp så att den tillhandahålls redan från och med det inledande frihetsberövandet.

Åtalade utländska medborgare har rätt till kostnadsfri tolk, men tillgången har kritiserats för att vara begränsad. Såväl migranter som utlänningar i allmänhet drabbas av att information inte alltid finns tillgänglig på ett språk de behärskar. Detta gör att de får svårare att tillvarata sina rättigheter. Domstolssystemet lider av en bristande tillgänglighet på grund av överbelastning. Detta leder till långa häktningstider.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Parlamentsledamöter åtnjuter åtalsimmunitet gällande åtgärder vidtagna i tjänsten. Immuniteten kan dock lyftas av en parlamentsmajoritet. Såväl disciplinära som rättsliga åtgärder kan vidtas mot statsanställda som gör sig skyldiga till tjänstefel eller missköter sitt uppdrag, exempelvis i form av korruption.

Poliser som anklagas för brutalitet i tjänsteutövningen utreds, åtalas och bestraffas i viss utsträckning. Utredningar kan vidtas såväl internt som under överinseende av åklagare och av ombudsmannen för mänskliga rättigheter. Bristen på information om hur och var klagomål kan registreras och det faktum att det förekommer att försvarare avråder från att anmäla hindrar dock ofta den drabbade från att söka upprättelse.

Observatörer välkomnas i allmänhet till fängelser och liknande anläggningar, men vissa begränsningar förekommer när det gäller läger för migranter då förankningen ofta krävs.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Konstitutionen från 1975 föreskriver allmänna och pluralistiska val, rätten att strejka, politisk jämlikhet och ytterligare garantier för en demokratisk styrning. Det är fritt att kandidera i val, förutom för aktiva militärofficerare. Personer dömda till livstids- eller icke tidsbestämt straff saknar rösträtt.

Makten delas mellan de lagstiftande, de exekutiva och de dömande institutionerna. Regeringen är ansvarig inför parlamentet som kan väcka misstroendeförklaring mot regeringen enligt särskilt förfarande. Många greker har dock uttryckt en känsla av maktlöshet och avsaknad av delaktighet i de politiska beslut som härrör från de finansiella räddningspaketen, vilka ses som påtvingade utifrån. Misstro mot staten och rättsapparaten ses av många medborgare som en grundorsak till extrema rörelser framgångar. Under 2018 har såväl politiker som statliga institutioner attackerats fysiskt av extrema grupperingar både till höger och vänster. Även det sjunkande valdeltagandet, som i det senaste valet i september 2015 uppgick till 56 procent, speglar det minskade förtroendet från medborgarna. Val hålls vart fjärde år och det senaste valet genomfördes fritt och fredligt.

Greklands kvoteringslag, som föreskriver att respektive kön ska representeras av minst 30 procent av kandidaterna följs inte. Av dagens parlamentsledamöter är 18 procent kvinnor och i regeringen är motsvarande siffra 16 procent. Fyra nuvarande parlamentsledamöter tillhör den muslimska minoriteten i Thrakien, vilken är den enda officiellt erkända minoritetsgruppen i landet.

Social utsatthet och utanförskap har tydligt ökat under krisen. Minoriteter och fattiga, som även före krisen hade sämre förutsättningar, har påverkats mest negativt. Individen är ofta mer beroende av familjen än

av välfärdsstaten. Detta påverkar individens förhållningssätt och tilltro till samhället, demokratin och till övriga medborgare.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhällesorganisationer och media tillåts generellt att verka fritt från godtyckliga ingrepp och att granska och agera när rättighetskränkningar uppdagas. Demonstrationer, civil olydnad och ockupation av institutioner förekommer. Studenter och akademiker fortsätter att vara starka samhällskritiska aktörer. Ett antal nya civilsamhällesorganisationer har etablerats under den ekonomiska krisen och värnar personers mänskliga rättigheter när staten inte lever upp till sina åtaganden.

Civilsamhället är svagare i jämförelse med många andra europeiska länder. Förutom den ekonomiska krisens effekter på de sociala institutionernas kvalitet, och den politiska krisens effekter på medborgarnas förtroende för demokratin, påverkas tilliten mellan individer av korruptionen i samhället.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr är förbjudet enligt lag. Det förekommer inga av staten sanktionerade politiska mord. Det finns inga rapporterade fall av politiska fångar.

CPT uttryckte 2017 oro för övervåld från polisen under och efter gripande samt under förhör, särskilt mot personer med utländsk bakgrund. Det förekommer även att minderåriga drabbas. Grekland får också kritik för att inte fullt ut inse vidden av detta problem.

CPT framhöll 2016–2017 en undermålig drift av fängelser och andra interneringsplatser som resulterar i att frihetsberövade personer riskerar att fara illa. Trängsel, dålig hygien, förfallna fastigheter, stress, våld, brist på meningsfulla aktiviteter, ytterst bristfällig möjlighet att vistas utomhus och brist på vård bidrar till att CPT hävdar att situationen tangerar omänsklig och nedvärderande behandling. Regeringen har dock vidtagit vissa förbättringsåtgärder, relaterade till avgiftning, utbildning och samlevnads- och kommunikationsmöjligheter.

Kritik har även riktats mot Grekland gällande förhållandena på de häkten, förvar och mottagningscenter där migranter hålls. I april 2018 befann sig nästan 15 000 personer i läger på en handfull öar. Lägren är hårt belastade. Situationen skapar spänningar som genererar våld.

Mottagningskapaciteten är otillräcklig enligt EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA). Förhållandena kan enligt CPT klassas som omänsklig och nedvärderande behandling. Inte minst barn drabbas hårt. I december 2017 befann sig drygt 400 barn i lägren på öarna, i miljöer som av FRA bedöms mycket olämpliga. Det har förekommit att ensamkommande barn hållits inlåsta bland vuxna under mycket svåra omständigheter, enligt *Human Rights Watch*. Även områden för barn uppvisar sanitära och psykosociala brister enligt Europeiska utrikestjänsten (EEAS).

Människohandel för sexuella ändamål och tvångsarbete är förbjudet enligt lag och kan leda till fängelse i upp till tio år. Enligt amerikanska utrikesdepartementets rapport om människohandel är Grekland såväl ett mottagarland som transitland för människohandel, både för sexuella ändamål och tvångsarbete. Under det gångna året fälldes landet i Europadomstolen för att man inte lyckats skydda ett större antal bangladeshier från tvångsarbete.

Regeringens ansträngningar för att bekämpa människohandel är betydande. Den nationella rapportörens mot människohandel kontor ansvarar för koordinering och samordning av insatser på statlig nivå. Inom polisen finns speciella grupper som arbetar mot människohandel. På senare tid har dock antalet utredningar, åtal och fällande domar minskat. Det har förekommit att statliga tjänstemän utretts och åtalats för inblandning i människohandel, enligt amerikanska utrikesdepartementet. I riskzonen för människohandel för sexuella ändamål befinner sig främst kvinnor och barn från östra och södra Europa, södra Asien, Nigeria och Kina. Vad gäller tvångsarbete är främst män och barn från östra Europa, södra Asien och Afrika i riskzonen. Det höga antalet migranter har medfört att ensamkommande barn och kvinnor blivit särskilt sårbara för människohandel.

Dödsstraff

Dödsstraff är förbjudet enligt den grekiska konstitutionen.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Konstitutionen och lagen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden och kvarhållanden. Vad gäller häktningsbeslut är förutsättningen att åklagare har beslutat om åtal mot den misstänkte och vidarebefordrat ärendet till rannsakningsdomare. Denne kan, efter att en genomförd förundersökning påvisat att förutsättningar enligt lag finns, i samråd med åklagare fatta ett häktningsbeslut. Häktningstiden får inte överstiga 18 månader för grova brott, förutom i undantagsfall i vilka gränsen är 30 månader, och nio månader för mindre allvarliga brott. *Human Rights Watch* rapporterar om frihetsberövanden samt omotiverade kvarhållanden av hemlösa, prostituerade och drogmissbrukare, med hänvisning till id-kontroller.

Grekisk lag stadgar att friheten för papperslösa flyktingar som anlänt i landet efter mars 2016 kan begränsas till lägerområden i maximalt 25 dagar. I realiteten innebär detta en systematisk internering, enligt FN:s särskilda rapportör om mänskliga rättigheter för migranter. Internering är under vissa omständigheter tillåtet även för att säkerställa återvändande. Ensamkommande barn får bara interneras i undantagsfall. FN:s särskilda rapportör kritiserar Grekland för att individuella bedömningar av interneringsbehov inte genomförs konsekvent. Ensamkommande barn interneras oberättigat under längre perioder än lagen tillåter, enligt *Human Rights Watch*. Enligt det grekiska flyktingrådet (GCR) är det inte möjligt för personalen på öarna att kontrollera att personer med beslut om begränsning inte lämnar lägren.

Grekisk lag ger en asylsökande rätt att röra sig fritt i landet. Friheten kan dock begränsas. I enlighet med ett gemensamt uttalande från Europeiska rådet och Turkiet i mars 2016 begränsas asylsökandens rörelsefrihet till någon av öarna i Egeiska havet. Det är framför allt till dessa öar som de flesta migranterna anländer från Turkiet. Restriktionen upphör i regel först när flyktingstatus fastställts.

Det första beslutet om restriktioner ogiltigförklarades av högsta juridiska instans i april 2018, med hänvisning främst till att beslutet inte rättfärdigats. Domen har dock inte retroaktiv effekt och efter att den fallit fattades ett nytt myndighetsbeslut med samma innebörd,

rättfärdigat av att Turkiet inte tar tillbaka flyktingar som vistats på det grekiska fastlandet. Ordningen har fått kritik från många håll, bland annat från *Human Rights Watch*, *Läkare utan gränser* och GCR för bristande individualisering och proportionalitet, samt avsaknad av borte tidsgräns.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Pressfrihet och yttrandefrihet garanteras enligt konstitutionen och respekteras generellt. Medieutbudet i landet speglar merparten av de politiska riktningarna. Massmedia har drabbats hårt av den ekonomiska krisen.

Mediebranschen präglas av ett stort antal företag. Bristande objektivitet inom media har framförts som ett problem av SGI. Medan det statliga bolaget ERT i någon mån förmedlar sittande regerings syn, oavsett politisk färg, så speglar rapporteringen i privat media i viss utsträckning ägarnas intresse. Regeringen försökte 2016 reglera marknaden genom ett förfarande där enbart fyra tv-kanaler skulle tilldelas nationella sändningslicenser. Förfarandet kritiserades för att vara ett försök från regeringen att öka sitt inflytande över media och underkändes av Greklands högsta förvaltningsdomstol. Ett reviderat förfarande för att begränsa de nationella sändningslicenserna inleddes därefter.

Hets mot folkgrupp är kriminaliserat. Konstitutionen tillåter åklagare att konfiskera utgivna och ännu inte utgivna skrifter som anses kränka kristendomen eller annan känd religion. Hädelse är förbjudet enligt lag och kan ge fängelse.

Förolämpning, ärekränkning och förtal kan leda till såväl fängelsestraff som skadeståndskrav. Det är inte ovanligt att journalister som i sitt arbete granskar den offentliga makten stäms, åtalas och i vissa fall döms för denna typ av förseelser. Att aktuella lagar kan användas för att tysta journalister har kritiserats av bland annat *International Press Institute*. I praktiken avtjänas dock inte straffen i fängelse och 2015 gjordes vissa förändringar i lagstiftningen som kan tänkas få ner antalet skadeståndsanspråk. I övrigt har dock Grekland, trots fällande dom i Europadomstolen, inte vidtagit efterfrågade förändringsåtgärder.

Journalister utsattes för fysiskt våld, trakasserier eller hot vid åtminstone två tillfällen under 2017. Hot mot journalister på nätet förekommer och utreds av en särskild enhet inom polisen. I *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex placerade sig Grekland på 74:e plats 2017, jämfört med 89:e plats 2016. Värdet för 2017 är 29,19 jämfört med 30,89 för 2016.

Enligt *Internationella teleunionen* använde 69 procent av befolkningen internet 2016.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet skyddas i Greklands konstitution. Demonstrationer och manifestationer förekommer ofta. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter kritiserade 2015 Grekland för att ha brustit i sitt skydd av fredliga demonstranter och journalister som blivit attackerade av extrema grupper, däribland nynazistiska partiet Gyllene Gryning. Kommittén riktade även kritik mot Grekland för säkerhetsstyrkornas och polisens behandling av demonstranter. Protesterande migranter har mötts av våld från högerextrema grupperingar och i mars 2018 attackerades en samlingslokal för afghanska migranter i Athen.

Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfrihet råder enligt konstitutionen. Religionstillhörigheten har uppskattats till 98 procent grekisk-ortodox, 1,3 procent muslimsk och 0,7 procent andra religioner. Det judiska samfundet och den muslimska minoriteten i Thrakien erkänns som officiella religiösa entiteter. I Thrakien finns också särskilda, av staten erkända, shariadomstolar som i familjerättsliga mål kan döma efter sharialag. Systemet har kritiserats för att vara diskriminerande mot kvinnor. Även medlemmar av den muslimska minoriteten har dock rätt att ingå civila äktenskap och att föra talan i civil domstol, vars jurisdiktion ska prioriteras enligt de förändringar som röstades igenom i parlamentet i januari 2018.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Grekland har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Rätten till arbete garanteras i konstitutionen och staten ska enligt lag verka för att

förhindra tvångsarbete, verka för goda arbetsvillkor och för att skapa arbetstillfällen. Diskriminering i arbete är förbjuden enligt lag, men till exempel rapporterade *The Greek Transgender Support Association* att diskriminering på grund av könsidentitet eller sexuell läggning förekommer inom alla sektorer.

Ungefär en fjärdedel av den totala arbetsstyrkan är medlemmar i fackliga organisationer. Medlemskap i det fackförbund som organiserar offentligt anställda är betydligt högre än i fackförbundet för privatanställda. I november 2017 rapporterade företrädare för landet att man arbetar med att ta fram en nationell handlingsplan för hållbart företagande (CSR).

Krisen i Grekland och reformerna som följde av den har förändrat relationerna mellan arbetstagare och arbetsgivare. Åtstramningsprocessen har inneburit att kollektivavtalen tillfälligt förlorat sin betydelse i många anställningsförhållanden. Täckningsgraden har enligt ILO minskat drastiskt. Reformerna har således påverkat fackförbundens ställning och försvagat anställdas rättigheter. Regeringen har dock i samband med stödprogramsutträdet sommaren 2018 aviserat sin avsikt att återinföra kollektivavtalsförhandlingar.

De nationella minimilönerna överstiger fattigdomsgränsen. Enligt FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter räcker den dock inte för att trygga en anständig tillvaro. Dessutom tjänar många mindre än minimilönen på grund av arbetslöshet, deltidsarbete och bristande efterlevnad, enligt SGI.

I juni 2018 låg arbetslösheten på cirka 20 procent, varav 75 procent utgjordes av långtidsarbetslöshet enligt SGI. För ungdomar låg arbetslösheten på cirka 45 procent. Krisen har drabbat kvinnor hårt. Skillnaden mellan arbetslösheten för män och kvinnor har de senaste åren ökat till cirka tio procent.

Kvinnor deltidsarbetar ofrivilligt i betydligt högre utsträckning än män och de ansvarar också för en betydligt större del av hushållsarbetet, enligt grekiska inrikesministeriets generalsekretariat för jämställdhet (Isotita). Anställningar för kvinnor inom den offentliga sektorn är tryggade även i samband med föräldraledighet. Inom den privata sektorn förekommer

degraderingar och lönesänkningar, enligt SGI. Enligt *World Economic Forums Gender Gap Report* från 2017 är grekiska kvinnors uppskattade generella inkomst endast 66 procent av männens.

Säkerheten på arbetsplatser anses av experter vara tillgodosedd i teorin. Däremot är implementeringen bristfällig och för 2016 rapporterades 73 arbetsplatsrelaterade dödsfall. Barn får arbeta under särskilda former, med särskilda uppgifter och i ett begränsat antal timmar.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Den förväntade medellivslängden i Grekland på 81,1 år är bland de högsta i världen; för män 78 år och för kvinnor 83 år. Mödra- och barnadödligheten är låg, med tre respektive fem dödsfall per 100 000. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa har påverkats av den ekonomiska krisen då sjukhus lidit av bristande resurser vad gäller personal och mediciner. Marginaliserade grupper som inte kan nyttja egenfinansierad vård har drabbats hårt. De med lägre inkomster samt arbetslösa har på grund av sjukvårdssystemets uppbyggnad tidigare haft svårt att få tillgång till adekvat sjukvård. Det har dock lagstiftats på området och offentligt finansierad vård ska idag vara tillgänglig för alla grekiska medborgare samt för flyktingar och migranter. År 2016 satsades 8,6 procent av BNP på sjukvård, en ökning från 2015 men fortfarande mindre än innan den ekonomiska krisen bröt ut.

Rätten till laglig och säker abort är lagstadgad och kan utföras upp till vecka tolv av graviditeten. Vid våldtäkt eller incest kan abort genomföras upp till vecka 19. Flickor under 18 år måste ha skriftligt intyg från målsman för att genomföra abort. Lagen ger sjukvårdspersonal rätt att neka till att utföra abort under förutsättning att ansvarig läkare kan hänvisa till en annan kollega för att utföra abort. Tillgång till preventivmedel är genomgående hög. Sex- och samlevnadsundervisning i skolorna är mycket begränsad.

EU-organet *European Environment Agency* har anmärkt på stora miljöproblem som luftföroreningar, skadade vattenresurser, minskad biodiversitet, färre naturområden, miljöfarliga transportsätt, miljöfarliga städer och en bristfällig avfallshantering. Grekland är part till Parisavtalet

från 2015. Miljöfrågor är inte framträdande i politiken eller i samhällsdebatten och har ofta nedprioriterats.

Rätten till utbildning

Skolgång är obligatorisk i nio år från sex års ålder. Statliga skolor och universitet är kostnadsfria. Trots låg finansiering, reformering, nedskärningar och en stundtals kaotisk situation på universiteten står sig det grekiska skolsystemet jämförelsevis bra, enligt SGI. Studier i privatskolor på kvällar och helger anses av många vara ett nödvändigt komplement till den allmänna skolan. I Grekland förväntas män och kvinnor studera i ungefär 17 år, vilket är i linje med OECD-snittet. Läs- och skrivkunnigheten uppgår till 97,1 procent för medborgare över 15 år. Kvinnors läs- och skrivkunnighet är lägre än mäns, 96,2 procent jämfört med männens 98,1 procent.

Undervisning om mänskliga rättigheter förekommer i skolor. Runt 65 procent av eleverna i åttonde klass var 2010 bekanta med den universella deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Val av inriktning inom gymnasieutbildningen och högre utbildning är i många fall avhängigt traditionella könsroller.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Köpkraften i Grekland är drygt hälften så stor som genomsnittet för hela EU, enligt siffror från Eurostat. Många har för låg inkomst för att klara sina grundläggande behov. Pensionerna är också låga och enligt OECD lever cirka sju procent av landets pensionärer i relativ fattigdom. Andelen fattiga bland hela befolkningen 2015 var 1,5 procent enligt Världsbanken. Få har kunnat lita på tillräckligt stöd från statliga sociala skyddsnät.

I UNDP:s index för mänsklig utveckling 2018 är Grekland rankat på plats 31. Siffror från Eurostat visar att cirka 36 procent av befolkningen riskerade fattigdom och socialt utanförskap 2016. Motsvarande siffra för åldersgruppen 16–24 var närmare 50 procent.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Principen om kvinnors och mäns lika rättigheter är inskriven i konstitutionen. Fördelningen av makt och inkomst är dock skev. Isotita har påtalat att politiken som följt stödprogrammen inte inkluderar frågor om kvinnors rättigheter.

Kvinnor är underrepresenterade på alla nivåer i politiken och ledande positioner. År 2017 var nio procent av styrelseledamöterna vid grekiska privata och offentliga bolag kvinnor.

Fysiskt och sexuellt våld i hemmet faller inom allmän strafflag. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter riktade 2015 kritik mot den höga nivån av våld i hemmet liksom brister i rättsväsendets hantering av detta, i form av få utredningar och åtal, lindriga straff och otillräckligt antal jourhem för kvinnor och flickor som utsatts för våld. År 2012 uppgav 19 procent av tillfrågade kvinnor att de utsatts för våld från en partner, enligt EU-kommissionen. Siffran är något lägre än genomsnittet inom EU. Visst stöd och rättshjälp tillhandahålls av staten samt hjälporganisationer. Isotita utför ett mycket seriöst, kompetent och engagerat arbete, som uppmärksammats positivt av bland annat FN. Metoo-rörelsen mot sexuella trakasserier fick inget genomslag i landet.

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor uttryckte 2016 oro för sårbarheten och det sociala utanförskapet bland kvinnor tillhörande minoritetsgrupper och kvinnor på landsbygden.

Barnets rättigheter

Barnaga är förbjudet. Sexuellt umgänge med barn under 15 år är inte tillåtet. Straffbarhetsåldern är 13 år. Därefter ökar konsekvenserna av brott stegvis. Barnäktenskap är olagligt förutom gällande den muslimska minoriteten i Thrakien, där några barnäktenskap godkänts.

Barnfattigdomen har ökat med den ekonomiska krisen. Enligt Eurostat var 36 procent av Greklands barn under 2015 i riskzonen för fattigdom och socialt utanförskap. Unicef har rapporterat om hur krisen undergrävt sociala systemets förmåga att fånga upp och stödja barn i behov.

De facto har det upprättats särskilda skolor för romska barn. Landets ombudsman för mänskliga rättigheter har krävt att romska barn och barn ur majoritetsbefolkningen ska gå tillsammans i skolan, inte minst för att söka minska segregationen av den romska minoriteten. Såväl läs- och skrivkunnigheten som närvaron i skolan är betydligt lägre bland romska barn och ungdomar än bland barn och ungdomar i stort, enligt FRA respektive FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Vidare har ombudsmannen och Unicef påtalat att det förekommer diskriminering av barn i skolan på grund av språk, religion samt könsidentitet och sexuell läggning.

Enligt amerikanska utrikesdepartementets mänskliga rättigheter rapport om Grekland för 2017 förekommer det att familjemedlemmar tvingar barn till tiggeri, ficktjuveri eller gatuförsäljning. Detta gäller framför allt vissa minoritetsgrupper. Dessa barn, samt migrant-, flykting- och gatubarn är också mer våldsdrabbade. Hjälp finns, men kapaciteten är begränsad.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Enligt *International Minority Rights Group* finns flera minoriteter i landet. Den albanska gruppen är den i särklass största och uppskattas till runt en halv miljon. Romer, vlacher, etniska slav-makedoner, arvaniter och turkar utgör andra minoritetsgrupper, vilka alla uppgår till runt 100 000 eller mer. Slutligen finns i landet ett tiotusental pomaker. Minoriteter utsätts inte sällan för diskriminering och fördomar bland allmänheten och i arbetslivet. Grekland erkänner endast den muslimska minoriteten i Thrakien som officiell minoritet. Lausanne-fördraget från 1923, ett fredsavtal som fastställde Turkiets moderna gränser efter första världskriget, reglerar den muslimska minoritetens rättigheter på grundval av religion.

Regeringen erkänner rätten till självidentifikation. Trots föreningsfriheten har grupper dock nekats att registrera föreningsnamn innehållande referenser till ovanstående identiteter. Detta trots fällande domar från Europadomstolen.

Gyllene Grynings uppviglande retorik tillsammans med det utbredda missnöjet med samhällsutvecklingen har skapat utrymme för ökad intolerans vilket i sin tur ökat förekomsten av hatpropaganda och attacker mot minoriteter, flyktingar och migranter. Antisemitiska strömningar syns i retoriken från olika aktörer och har också lett till flertalet incidenter under året, enligt *Racist Violence Recording Network* (RVRN).

Förolämpningar av den romska befolkningen är vanligt förekommande. Ett särskilt sekretariat för romers sociala inkludering har inrättats av regeringen och en handlingsplan för integrering har tagits fram. En stor andel av den romska befolkningen bor på socialt utsatta platser, med bristande tillgång till grundläggande samhällsfunktioner, enligt FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Vissa ansträngningar görs för att flytta romer från läger till andra boenden.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Samkönade registrerade partnerskap möjliggjordes 2015 med en ny lag. Under 2018 antog parlamentet en lag som ger samkönade par möjlighet att bli fosterföräldrar till föräldralösa barn. Att ingå äktenskap och adoptera är fortfarande inte tillåtet för samkönade par. Sedan 2017 är det möjligt för ogifta personer över 15 år att korrigera sitt juridiska kön, till exempel i identitetshandling, utan att några medicinska åtgärder först måste vidtas.

Sexuell läggning och könsidentitet är diskrimineringsgrunder enligt grekisk lag. Trakasserier, diskriminering och våld är dock vanligt förekommande. Inte minst i skolan, enligt civilsamhällesorganisationen *Colour Youth*.

Hbtq-personer var under 2017 den mest angreppsutsatta enligt siffror från RVRN. Kränkande uttalanden förekommer i den offentliga debatten, även i parlamentet. Aktivister har påtalat bristande motivation att utreda brott från myndigheternas sida och enligt RVRN är förtroendet för polisen fortsatt lågt.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Grekland beviljar asyl till flyktingar. Landet har varit hårt prövat sedan den stora flykting- och migrationskrisen tilltog 2015. Flyktingpolitiken och asylproceduren har påverkats betydligt av det gemensamma uttalandet av EU och Turkiet i mars 2016 om migration. Efter uttalandet har bland annat antalet anländande minskat drastiskt. Under första halvåret 2018 har dock en ökning noterats.

Mottagningskapaciteten är begränsad men har förbättrats avsevärt. På grund av gränskontroller i grannländer har flyktingar och migranter blivit kvar i Grekland. Flera människorättsorganisationer varnar för bristande förhållanden i mottagningslägren, bland annat vad gäller integritet, hälsa och säkerhet. Kvinnor och flickor löper förhöjd risk att utsättas för sexuellt våld enligt *Amnesty*. Under 2017 registrerade RVRN 34 angrepp mot flyktingar, migranter och deras rättsliga biträden.

Gällande sociala rättigheter har även flyktingar och migranter lagstadgad tillgång till sjukvård. Denna rättighet efterlevs dock inte alltid i praktiken, särskilt i flyktingläger på de grekiska öarna. En liknande situation råder avseende rätten till utbildning, där språkförbistring och omlokaliseringar av individer försvårar inläring. Avseende socialt bistånd föreligger i många fall byråkratiska hinder, vilka försvårar tillgång till bidrag, då flyktingar och asylsökande i regel inte kan tillhandahålla efterfrågade dokument.

Den grekiska staten har nära samarbeten med flera aktörer, inklusive UNHCR, Frontex, IOM och EU. De grekiska civilsamhällesorganisationernas och enskilda människors insatser har fått stor nationell och internationell uppskattning för sitt stöd till migranter.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagen förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning i anslutning till arbete, utbildning och vård. Lagen behandlar även vissa statliga förpliktelser inom utbildning, kommunikation och hjälp med transporter. Ny lagstiftning till trots så menar flera människorättsorganisationer att förbud och förpliktelser inte efterlevs konsekvent.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uppmärksammade 2015 att personer med funktionsnedsättning diskrimineras gällande möjligheten till utbildning, arbete och vård. Personer med allvarlig funktionsnedsättning ges till exempel i allt för hög grad lugnande medicinering, blir inlåsta och är i allmänhet begränsade i sina liv.

Det har uppskattats av nationella människorättsorganisationer att endast nio procent av allmänna byggnader är helt tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Grekland

Den stora mängden personer som migrerat till Grekland från 2015 har resulterat i flera samarbeten med stater, statliga organisationer och frivilligorganisationer. Flera svenska organisationer är och har varit på plats för att bistå migranter och flyktingar. Sverige bistår med experthjälp till EU:s gränskontrollorgan Frontex och asylorgan EASO.

Grekland är ett av de länder som tar emot mest EU-medel. EU-organs tillsyn och utredning har en viktig betydelse för landets hållbara utveckling. Grekiska politiska företrädare ser Sverige som en viktig samarbetspartner i arbetet för jämställdhet och mänskliga rättigheter och det pågår ett aktivt samarbete inom vissa områden, exempelvis om prostitution och kriminalisering av sexköp.

I FN:s universella granskningsmekanismen (UPR) gav Sverige, under den andra granskningsperioden 2016, rekommendationer som bland annat berörde arbetet med att värna om full respekt för de mänskliga rättigheterna för, och icke-diskriminering av, den romska befolkningen i Grekland. Rekommendationer gavs även angående situationen för invandrare och villkoren i häkten.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1997. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1997 respektive år 1997.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1985. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte signerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1970.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1983. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2002.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1988. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2014.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2008.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2012.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2015.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1960. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1968.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1974.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, har inte ratificerats.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, har inte undertecknats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2018.